(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

[१९९६] २ एस. सी. आर. ९८२

पारसीनी (मयत) कायदेशीर वारसानामार्फत

विरुद्ध

आत्मा राम आणि इतर

२२ फेब्रुवारी १९९६

[न्यायमूर्ति के. रामास्वामी आणि न्यायमूर्ति जी. बी. पटनायक]

मृत्युपत्राचा खरेपणा - मुलीने वडिलांच्या मालमत्तेवर दावा सांगितला आहे - न्यायचौकशी आणि अपिलीय न्यायालयाने मृत्युपत्राचा खरेपणा उचलून धरत अनुतोष नाकारला - उच्च न्यायालयात एकल न्यायाधीश यांनी न्यायनिर्णय रद्द करून हुकूमनामा दिला - द्विसदस्यीय खंडपीठाने न्यायचौकशी न्यायालयाचा आदेश पुनःस्थापन केला - मृत्युपत्राचा खरेपणा - सर्व तथ्ये आणि परिस्थिती लक्षात घेता न्यायचौकशी न्यायालयाने आणि अपीलीय न्यायालयाने निष्कर्ष नोंदविला - तथ्यातील निष्कर्ष उलटविताना एकल न्यायाधीशांचे बरोबर नाही - द्विसदस्यीय खंडपीठाने कायद्याच्या निकषांनुसार या प्रश्नावर योग्यच विचार केला होता - कोणताही हस्तक्षेप करण्याची गरज नाही.

दिवाणी अपीलीय अधिकारिता : दिवाणी अपील क्रमांक १६०८/१९७९.

एल. पी. ए. क्रमांक ५२१/१९७५ मधील पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालयाच्या दिनांक २.४.७९ च्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून.

अपीलकर्त्यांसाठी, पी. एच. पारेखसाठी ई. आर. कुमार

उत्तरवादींसाठी, सुश्री एस. जनानी.

न्यायालयाचा पुढील आदेश देण्यात आलाः

एल. पी. ए. क्रमांक ५२१/१९७५ मधील पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालयाच्या दिनांक २ एप्रिल १९७९ च्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून विशेष अनुमतीने हे अपील उद्भवते. उच्च न्यायालयाच्या द्विसदस्यीय खंडपीठाने भगवान यांनी दिनांक १५ ऑक्टोबर १९५७ रोजी करून दिलेल्या मृत्युपत्राच्या खरेपणावर विचार केला आहे. २ सप्टेंबर १९५८ रोजी भगवान यांचे निधन झाले. अपीलकर्त्याने तिच्या

वडिलांच्या मालमत्तेवर दावा केला. न्यायचौकशी न्यायालयाने आणि अपिलीय न्यायालयाने मृत्युपत्र उचलून धरले आणि अनुतोष नाकारला. विद्वान एकल न्यायाधीशांनी दिनांक १६ सप्टेंबर १९७५ रोजी दुसरे अपील क्रमांक ४५१/१९७२ मध्ये दिलेल्या आदेशाद्वारे न्यायनिर्णय रद्द केला आणि हुकूमनामा पारित केला. लेटर्स पेटंट अपीलमध्ये द्विसदस्यीय खंडपीठाने दावा खारीज करीत न्यायचौकशी न्यायालयाचा आदेश पुनःस्थापन केला. अशा प्रकारे, विशेष अनुमतीने हे अपील दाखल करण्यात आले.

तत्थे विस्तृतपणे सिद्ध केल्यानंतर, जरी गुंतागुंतीचे स्वरूप असले तरी, अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने असा युक्तिवाद केला आहे की अपीलार्थी संपार्श्विकांमधील पहिल्या प्रकरणात, अपीलकर्ता पक्षकार नव्हता. खालील न्यायालयांनी, संपार्श्विकतेचा कोणताही पुरावा नाही असा निर्णय दिल्यानंतर, मृत्युपत्राच्या खरेपणाचा विचार करून त्या बाबतीत निष्कर्ष द्यावयास नको होता. जरी अन्यथा, निष्कर्षात असे दिसून येत नाही की अपीलकर्ता हा आधीच्या दाव्यात पक्षकार होता. तरीही, या दाव्यात, सर्वमान्य, मृत्युपत्र सादर करण्यात आले नव्हते तसेच मृत्युपत्रावरील साक्षीदारांपैकी एकाचीही साक्षतपासणी घेण्यात आली नव्हती. उच्च न्यायालयाच्या विद्वान एकल न्यायाधीशांना असा निष्कर्ष काढला की मृत्युपत्र हे संशयास्पद परिस्थितीने वेढल्या गेलेले होते.

मृत्युपत्राच्या खरेपणाबद्दलच्या सर्व शंका दूर करण्याचा भार मृत्युपत्राच्या प्रतिपादकावर आहे आणि म्हणूनच, द्विसदस्यीय खंडपीठ, न्यायचौकशी न्यायालय आणि अपीलीय न्यायालय मृत्युपत्राची दखल घेण्यात बरोबर नव्हते. अभिलेखावरील पुरावा आणि द्विसदस्यीय खंडपीठाने आणि न्यायचौकशी न्यायालय आणि अपीलीय न्यायालय यांनी नोंदवलेल्या निष्कर्षांच्या संदर्भात करण्यात आलेला युक्तिवाद विचारात घेतल्यानंतर, आमचे असे मत आहे की द्विसदस्यीय खंडपीठाने घेतलेला दृष्टिकोन अनावश्यक असल्याचे म्हटले जाऊ शकत नाही. मृत्युपत्र हरवले हे उत्तरवादींचे प्रकरण आहे. परिणामी, गौण पुरावा सादर करण्याची परवानगी देण्यात आली आणि त्याच्या आधारे, पक्षकारांनी गौण पुरावा सादर केला आणि मृत्युपत्राच्या पुराव्यात आणि त्याच्या खंडनासाठी साक्षीदारांची साक्षतपासणी घेण्यात आली. न्यायचौकशी न्यायालय आणि अपीलीय न्यायालय यांनी सर्व तथ्ये आणि परिस्थितींचा विचार केला आहे आणि असा निष्कर्ष काढला आहे की भगवान यांनी उत्तरवादी क्रमांक १ आत्मारामच्या नावाने मृत्युपत्र करून दिले होते.

वस्तुस्थितीच्या आधारावरील निष्कर्षावर, जरी विद्वान एकल न्यायाधीश कायद्याच्या प्रश्नावर विचार करु शकत असले, तरी, त्यांनी मर्यादित निकषांखाली दुसऱ्या अपीलात आपला विचार मर्यादित केला. असे दिसते की विद्वान एकल न्यायाधीश यांनी जणू ते पहिले अपीलीय न्यायालय असल्यासारखे खंदक खणून

काढले आहे आणि त्यांनी स्वतः पुराव्यांचा विचार केला आणि मृत्युपत्राचा खरेपणा सिद्ध झाला नाही अशा निष्कर्षाप्रत आले. त्यामुळे द्विसदस्यीय खंडपीठाने कायद्याच्या निकषांनुसार या प्रश्नावर योग्यरित्या विचार केला आहे आणि निर्णय दिला आहे की न्यायचौकशी न्यायालय आणि अपीलीय न्यायालयाने काढलेल्या तथ्याच्या निष्कर्षाला उलटविण्यात विद्वान एकल न्यायाधीश बरोबर नव्हते. अशा प्रकारे, आम्हाला असे वाटते की कायद्याने हस्तक्षेप करण्याची गरज असण्याचा कोणताही ठोस प्रश्न नाही.

अपील खारीज करण्यात येते.

अपील खारीज करण्यात आली.

<u>अस्वीकरण</u>

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".